

Östtimors krokodiler är heliga och hungriga

På Östtimor är krokodilen helig och får inte dödas. Den anses vara folkets förfäder. Följden blir att den varje vecka dödar någon människa. Nu försöker en insatsstyrka få befolkningen att ändra inställning. Det är ett jobb mot alla odds.

Text **Henrik Brandão Jönsson** Foto **Anders Kristensson**

En fiskare tar med oss till den steniga stranden och visar trädstammen som den över fyra meter långa saltvatenskrokodilen gömde sig bakom. När 68-åriga Filomena Correa gick förbi en morgon anföll den. Fiskaren hörde hennes skrik och rusade till för att hjälpa. Det var för sent. Krokodilen drog ned Filomena i havet och återvände först fem timmar senare med liket. En arm saknades och hela kroppen hade bitsår.

– Jag slog på krokodilen med en påk och kasta-
de sten. Filomena var en god person. Jag förstår
inte varför krokodilen tog henne, säger fiskaren
André da Sá.

Enligt folktron på Östtimor anfaller krokodiler
endast "dåliga människor" och låter de "goda"
leva.

– Filomena hade inte gjort någon något ont,
berättar fiskaren.

Några hundra meter bort ligger Filomenas hyd-
da som är byggd av lera och torkade palmbud.
Hennes fyra äldsta barn har flyttat till huvudsta-
den Dili. Endast två döttrar bor kvar. Den äldsta
av dem har tagit dödsfallet så hårt att hon inte
längre pratar med någon. När vi närmar oss hyd-
dan gömmer hon sig. Filomenas yngsta dotter,
21-åriga Francisca Correia, är också deprimerad,
men har lyckats återgå till ett liv utan mamma.

– Även om det är svårt måste vi acceptera det,
säger Francisca Correia.

Att saltvatenskrokodilen är ett rovdjur som
inte baserar sina attacker på känslor är fakta som
inte biter på Östtimors befolkning. De kallar kro-
kodilen för *lafaek*, vilket betyder "farfar" på det
lokala språket tetum.

– Vi kan inte vara arga på våra förfäder. Vi är
deras barnbarn, säger Filomenas dotter medan
hennes ögon tåras.

Byledaren lägger sin arm om henne för att
trösta. Det hjälper inte. När vi går mot begravn-
ningsplatsen utanför fiskebyn Caravelas på nord-
kusten, där Filomena vilar sedan några månader
tillbaka, vill dottern inte följa med. Byledaren
berättar att tidigare brukade byns befolkning
mata krokodilerna med kyckling för att undvika
attackerna, men efter att en krokodil ändå attack-
erat en person i byn slutade man med det. Efter
det har attackerna ökat.

– Vi måste komma i symbios igen med kroko-
dilerna. De attackerar för att de är hungriga. Inte
för att de är arga på oss, säger byledaren Maria
da Costa, 51.

Östtimor ligger en och en halv timmes flygres-
a från Bali och är granne med Australien. Under
flera sekel var ön delad mellan nederländska och
portugisiska kolonisationsatorer. Det gjorde att västra
Timor blev protestantiskt och östra Timor blev
katolskt. När portugiserna lämnade Östtimor
1975 anföll Indonesien och försökte göra Östi-
mor till sin 27:e provins. Merparten av befolk-
ningen ville inte tillhöra världens största mus-

”Krokodilerna har blivit en plåga, men ingen vågar döda dem därför att de är en symbol för vår unga nation. Inte bara den gamla generationen håller tron vid liv. De som tror mest på den är faktiskt den unga generationen.”

Josh Trindade, antropolog

limska land och ett gerillakrig bröt ut. Under de två första åren dödade den indonesiska armén över hundra tusen östtimorianer. Innan folkmordet var över 1999 hade en tredjedel av landets befolkning dött. Proportionellt betydligt fler än vad Pol Pot lyckades döda i Kambodja.

Under den 25-åriga ockupationen av Östtimor sköt den indonesiska armén regelmässigt av alla krokodiler de såg. Soldaterna gjorde det för att visa att de inte respekterade befolkningens folktro, men också för att tjäna pengar på det åtråvärda krokodilskinn. Dödandet av folkets ”förfäder” gjorde att hatet mot den indonesiska armén växte. Det första regeringen gjorde när Östtimor blev självständigt 2002 var därför att fridlysa krokodilen. De senaste 16 åren har krokodilerna fått föröka sig fritt, vilket resulterat i att de tagit över flera stränder, där ingen längre vågar bada.

– Krokodilerna har blivit en plåga, men ingen vågar döda dem därför att de är en symbol för vår unga nation. Inte bara den gamla generationen håller tron vid liv. De som tror mest på den är faktiskt den unga generationen, förklarar Josh Trindade, Östtimors enda internationellt erkände antropolog.

Han använder kaféet på legendariska Hotel Timor i Díli som sitt kontor, eftersom det är en av få platser som erbjuder någorlunda bra internet på Östtimor. Hans forskning går ut på att förklara varför Östtimor, som enda land i världen, valt att tro att människan härstammar från krokodilen och inte från apan. Enligt legenden hjälpte en pojke en utmattad krokodilunge att hitta mat och färskvatten. Som tack fick pojken rida på krokodilens rygg och följa med på långa

resor över havet, som en Nils Holgersson-resa i Sydostasien. När krokodilen dog blev dess kropp ön Timor, som befolkades av pojkens efterkommande, Östtimors första invånare.

Vad som bekräftar myten för de som tror på legenden är att ön Timor är formad som en krokodil, där den västra delen utgör gapet och den östra delen, med sin krökta bergskedja, utgör kroppen och svansen.

– Krokodilen är helig och omfattas av lulik-begreppet. *Lulik* är något man måste respektera och inte får röra, berättar Josh Trindade.

De senaste åtta åren har antalet rapporterade krokodilattacker ökat med 20 procent. Enbart i år har det rapporterats ett tiotal dödsfall, men dödstalet kan vara betydligt högre. Eftersom en stor del av befolkningen tror att krokodilen endast attackerar personer från ”dåliga familjer” håller familjerna tyst om någon av deras anhöriga omkommit i en attack. Det är därför svårt att få fram exakta siffror. En som ändå försöker är den 29-årige tyske naturvetaren Sebastian Brackhane vid Freiburgs universitet. Under fyra års tid har han forskat kring krokodilmyten på Östtimor och skrivit en magisteruppsats om konflikten mellan människor och krokodiler. Han menar att problemet går att lösa om man använder sig av kunskap från Australien, där man lyckats minska antalet dödliga attacker genom att placera ut krokodilfällor, omplacera krokodiler eller avliva dem.

– Enbart i Darwins hamn fångar de varje år in omkring 200 saltvattenskrokodiler, berättar Sebastian Brackhane.

De krokodilerna tas till en farm där de förökar

1 **Alcina Viera förlorade sin femåriga dotter när en krokodil attackerade henne. Alcina har även själv blivit attackerad av en krokodil men lyckades slita sig loss men ärret har hon kvar.**

2 **Krokodilen är infångad och lever på polishögkvarterets område i Díli för att ge poliserna styrka och tur.**

3 **På Östtimor betraktas krokodilen som helig, *lulik*, och får en värdig begravning när det är dags. Ancélmo Tavares och Filip José Cristovam visar en begravd krokodil sin respekt.**

sig för att sedan avlivas. Det eftertraktade skinn används till att göra handväskor, bälten och plånböcker. Hos franska och italienska modefirmor kan skinn från en fem meter lång saltvattenkrokodil vara värt nästan en miljon kronor, men trots att Östtimor är ett av Asiens fattigaste länder är den naturälskande befolkningen inte intresserad av att avliva krokodilerna.

– Övertygelsen om att krokodilen är deras förfäder är starkare, säger han.

Med stöd från den brittiska naturfonden Rufford Foundation har Sebastian Brackhane skapat en hemsida där befolkningen anonymt kan markera på en karta var krokodilerna varit synliga den senaste tiden och var attacker ägt rum. Hans arbete har lett till att regeringen skapat en insatsstyrka som ska försöka fånga in krokodilerna. Insatsstyrkan består av sex medlemmar, men har en ytterst blygsam budget. Östtimor är en liten nation, med 1,2 miljoner invånare. När landet blev självständigt 2002 gjordes en opinionsundersökning vilket infrastrukturprojekt som befolkningen tyckte var viktigast – elektricitet på landsbygden eller bygga vägar? Befolkningen valde elen. När det gällde hälsoläget prioriterades utrotningen av malaria, vilket regeringen så gott som lyckats med – inte att råda bot på krokodilerna.

– Landet har så många problem att krokodilerna inte får hög prioritet, säger Sebastian Brackhane.

Insatsstyrkan har sitt kontor i en provisorisk byggnad på taket till departementet för landets naturresurser. Luftkonditioneringen fungerar inte. För att minska hettan från solen har insatsstyrkan täckt fönstren med tidningspapper.

– Vår uppgift är att skydda befolkningen från den uråldriga föreställningen, säger Flaminio Xavier, chef för insatsstyrkan.

Han vill trycka upp ett häfte som ska delas ut i skolorna för att informera om farorna med krokodilen, men det finns inga pengar till det.

– Jag gör tre mans jobb, men får betalt för ett, skrattar Flaminio Xavier som även basar över regeringens projekt för biologisk mångfald och är ansvarig för landets naturreservat.

När vi besöker hans kontor har insatsstyrkan just fått ett larm om en krokodilattack i fiskebyn Com, på öns östra spets. Vi bestämmer oss för att köra dit och verifiera attacken. Har någon blivit skadad? Är krokodilen infångad? Eller simmar den runt i havet?

Insatsstyrkans enda jeep är utlånad till en annan expedition på sydkusten så vi får hyra en egen jeep. Det krävs nämligen ett fyrhjulsdrivet fordon för att ta sig fram på Östtimor. På sina håll har kustvägen spolats bort under regnperioden. Ett kinesiskt byggbolag gör sitt bästa för att asfaltera vägen, men bolaget har endast hunnit några mil utanför huvudstaden. Trots att det bara är 20 mil till fiskebyn Com tar resan över sex timmar. Först sent på eftermiddagen är vi framme. Ett gäng killar hänger på den sandiga huvudgatan där familjerna hyr ut bungalows till turisterna. Jag undrar om någon känner till veckans krokodilattack. Killarna nickar förtjust och tar fram sina mobiltelefoner. De visar en video med en fem meter lång krokodil som släpats upp på stranden. Den ser livlös ut.

– Är den död, undrar jag.

Killarna tittar bort och vill inte svara.

– Det var inte vi, säger en.

– Den var redan död när vi kom dit, säger en annan.

Killarna berättar att det var några fiskare som slog ihjäl den efter att krokodilen gått till attack mot deras kanot. En av männen spetsade krokodilens huvud med ett järnspjut som används för att fånga fisk på grunt vatten. I slutet av videon ser man hur männen gräver en djup grop och begravder krokodilen. Vi ber killarna att visa oss var krokodilen ligger begravnen och kör till en strand några kilometer utanför byn. Krokodilgraven är märkt med ett trettiotal pinnar i olika storlekar som följer bestens former. Flugor och maskar rör sig i sanden ovanför och en unken lukt sprider sig. Killarna ställer sig vid graven, böjer ned sina huvud och knäpper händerna.

– Vi vet att man inte får döda krokodilen. Det kan ge otur till byn. Nu måste vi be våra förfäder att förlåta oss, säger Filip José Cristovam.

Han är 14 år och son till byns ledare. Vi följer med honom till hans pappas hus som överblickar fiskebyn Com som med sin 648 hushåll lagt sig längs den turkosa kustremsan. Hans pappa pratar utmärkt portugisiska, ett av landets två officiella språk, och försvarar männen som dödade krokodilen.

– Visst, krokodilen är helig. Vi härstammar från den. Men ibland måste vi göra undantag, säger Sérgio José Cristovam.

Han förklarar att fisket inte längre räcker till för att försörja den växande befolkningen. Därför har byn valt att satsa på turismen. Längs den smala sandstranden som kantas av böjda palmer har familjer byggt bungalows som australienska och portugisiska turister hyr under högsäsongen.

Östtimors mest kända person
José Ramos Horta, som fick Nobels fredspris 1996 och varit landets premiärminister och president, tillhör dem som vummar för krokodilen. På sin sovrumsdörr har han två krokodiler i trä som skyddar honom mot onda andar.

– Om så en enda turist blir biten av en krokodil är det kört. Ingen vill längre komma hit. Hur vacker stranden än är, säger byledaren.

– Det går alltså att tumma på lulik-begreppet, undrar jag.

Byledaren skruvar på sig.

– Vi gav krokodilen en värdig begravning, anordnade en ceremoni och begravde den med sitt skinn. Vi gjorde inte som indoneserna som flådde krokodilerna för att göra plånböcker!

Solen går ned över de gröna bergen och jag vågar mig på ett kväldsopp innan det blir alltför mörkt. Det känns otäckt att bada en kilometer från stranden där den 4,6 meter långa krokodilen gick till attack mot kanoten, men kvinnan som hyrt ut en bungalow till oss menar att byledarens skenheliga förhållningssätt till myten gjort att det inte längre finns några krokodiler på stranden. Så fort de dyker upp, försvinner de. Det känns betryggande. I lugn och ro kan jag flyta ut på rygg och guppa i takt med vågorna.

På andra sidan bergen breder naturreservatet Nino Konis Santana ut sig. Det är över tusen kvadratkilometer stort och var gerillans främsta gömställe under Indonesiens ockupation. Fortfarande är byarna fattiga och vägarna dåliga. En av få platser att skaffa mat på är i sjön Ira Lalaro. Trots att det är regnperiod håller den på att torka ut, berättar Flaminio Xavier.

– Den blir mindre och mindre för varje år, säger han och pekar.

På sina håll finns endast tillräckligt med vatten för att fylla några färar där vattnet ringlar fram som en flod. Det är här som familjerna som bor inom naturreservatet fiskar. Det är också här som krokodilerna lurar i vassen.

Många stränder på Östtimor är inte säkra att bada vid på grund av krokodilerna.

Francisca Correias mamma Filomena blev attackerad av en krokodil på stranden och avled av skadorna.

Vid sjöns parkeringsplats står det RISKÖ ATAQUES LAFAEK (Risk för krokodilattacker) på en varningsskylt. Få har tagit hänsyn till den. Bakom skylten badar några tonåringar i floden och familjerna som fiskar står ända nere vid sjökanten med sina metspön. En kvinna har vadat ut i vassen, trots att vi såg en krokodil endast 30 meter därifrån.

– Är du inte rädd, undrar jag?
Damen skakar på huvudet. Hon menar att hon står på så grunt vatten att hon kan se om en krokodil närmar sig. Självt håller jag en säkerhetsmarginal på fem meter. Längre bort står en tystlåten kvinna vid sjökanten och metar. För några år sedan högg en krokodil henne i armen när hon fiskade. Hon lyckades slita sig loss, men fick några grova stygn för livet. Ett år senare hände något allvarligare. Hennes femåriga dotter gick ned till sjökanten för att tvätta sina händer. En krokodil högg henne i huvudet och drog ned flickan under vattnet. Kroppen återfanns aldrig.
– Jag blir så ledsen när jag tänker på det. Det fanns inget jag kunde göra, säger Alcina Viera, 50. Trots förlusten av sin yngsta dotter är hon inte arg på krokodilen.
– Det går inte att vara arg på *lafaek*. Jag har accepterat det, säger mamman.
Jag förbluffas av svaret.
– Men krokodilen tog din dotter. Ville du inte slå på den?
Hon tittar upp på mig.
– Man får inte slå på *lafaek*. Han är *lulik*.
Jag lämnar mamman ifred och letar upp en stubbe vid nästa krök. En man sätter sig bredvid och berättar att han känner mamman. Han menar att hon skuldbelägger sig och tror att krokodilen tog hennes dotter för att hon gjort något fel som mamma.
– Hon tror att krokodilen straffat henne, säger mannen.

En färsk forskningsrapport som gjorts av australiensaren Graham Webb, en av världens främsta experter på saltvattenskrokodiler, visar att krokodilerna på Östtimor med största sannolikhet kommer från Australien. En saltvattenskrokodil kan simma femton dagar i sträck utan föda och nå Östtimors sydkust utan större problem. Att Australiens fauna kan vara orsaken till att Östtimor har så många krokodiler gör att myndigheterna i Darwin erbjudit sig att utbilda insatsstyrkan i hur man enklast fångar in krokodilerna. Grannlandet vill skänka krokodilburar och har erbjudit sig att stå för utbildning, kost och logi, men insatsstyrkan måste själv betala för resan till Darwin, en timmes flygresor från Östtimor. Än så länge har Östtimors regering inte frigjort pengar till det.

Vad som ytterligare försvårar insatsstyrkans arbete är Östtimors skapelseberättelse. Flaminio Xavier försöker förklara att krokodilen är ett rov-

”Om så en enda turist blir biten av en krokodil är det kört. Ingen vill längre komma hit. Hur vacker stranden än är.”

Sérgio José Cristovam, byledare i fiskebyn Com

djur som inte kan skilja på ett barn, en gris eller en ko. Krokodilen är som vithajen. Den äter allt. Men befolkningen, även den välutbildade, tror att krokodilen är förfädernas ande som hälsar på när den dyker upp.
– Vi arbetar mot alla odds, säger Flaminio Xavier.
I utkanten av huvudstaden har insatsstyrkan anlagt en bassäng där de infångade krokodilerna ska förvaras. Problemet är att krokodilerna återuppvarandra. Bassängen måste därför delas in i olika sektioner så att var och en får sitt eget revir.
– Jag har bett regeringen om pengar till ombyggnaden, men de säger att det inte har råd.
Visserligen är Östtimors budget minimal, men pengar till betong finns. Vad som saknas är politisk vilja. Ingen politiker vill använda statliga

pengar till att fånga in krokodilerna. Det vore politiskt självmord.
– Ingen vågar ta tag i problemet, menar Flaminio Xavier.
Han visar oss bassängen som är inhägnad av en två meter hög betongmur med ett kraftigt stängsel på toppen. En krokodil på fyra meter och en på två meter gömmer sig i bassängen. För att de inte ska äta upp varandra matas de dagligen med frysta kycklingar. Flaminio fäster en kyckling på en tre meter lång stav och öppnar grinden. Jag vågar inte följa med utan ställer mig på andra sidan för att se när krokodilen matas. Min fotografkollega är modigare och följer efter insatsstyrkans chef. När den hungriga krokodilen hör att någon går in på hans revir kliver han upp ur bassängen och ställer sig på sina fyra ben.

Han gör sig beredd. När han ser kycklingen segla fram på staven slår hans kraftiga käftar igen så snabbt att den även får med sig staven.
Flaminio och min fotokollega rusar snabbt tillbaka och låser grinden. Krokodilen må vara en levande myt, men den är också ett livsfarligt rovdjur som inte kan skilja bra människor från dåliga.

Text **Henrik Brandão Jönsson**
riojonsson@gmail.com

Foto **Anders Kristensson**
lordag@dn.se

”En mellanstor SUV som du verkligen bör provköra innan du bestämmer dig för något annat. Om inte annat så bara för att.”

EXPRESSEN, ALLT OM BILAR

NU MED NYBILSGARANTI OCH FRI SERVICE I 3 ÅR

PRIS FRÅN 363.000 KR

EXEMPEL PÅ STANDARDUTRUSTNING

- Forward collision warning med automatisk nödbroms
- Parkeringssensor
- Elmanövrerad förar- och passagerarstol

- 6,5” Alfa Connect infotainment system
- Eluppvärmd och läderklädd ratt med startknapp
- Två-zons klimatanläggning

Alfa Romeo Stelvio finns från 363.000 kr 2,2 150 hk RWD AT8. Bränsleförbrukning vid blandad körning 4,7-7,0 l/100 km och CO₂-utsläpp 124-161 g/km. Erbjudandet gäller utvalda lagerbilar och är giltigt t.o.m. 30 april 2018 eller så långt lagret räcker. Fri service gäller i 3 år eller 4500 mil och 3 års nybilsgaranti med fria mil. Kan ej kombineras med andra erbjudanden. Lokala avvikelser kan förekomma. Bilen på bilden kan vara extrautrustad.

ALFA ROMEO **STELVIO**

La meccanica delle emozioni

